

Współczesne państwa w Europie: republika

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marcin Przybysz, *Zasada republikańskiej formy rządów i zasada dobra wspólnego w Ustawie Zasadniczej RFN i niemieckiej nauce prawa konstytucyjnego – wybrane zagadnienia*, dostępny w internecie: marszalek.com.pl [dostęp 22.07.2020 r.].
- Źródło: Adam Jarosz, *System polityczny Czech*, 7.04.2005 r., dostępny w internecie: psz.pl [dostęp 22.07.2020 r.].

- Źródło: Marek Bankowicz, *Model włoskiej prezydentury*, dostępny w internecie: ruj.uj.edu.pl [dostęp 22.07.2020 r.].
- Źródło: Tomasz Godlewski, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3.
- Źródło: Jerzy Ciapała, *Systemy elekcji prezydenta – zagadnienia teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, nr 3.
- Źródło: *Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie*, dostępny w internecie: legitymizm.org [dostęp 22.07.2020 r.].

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Współczesne republiki europejskie to w większości państwa, w których dominuje reżim demokratyczny. Tradycja republikańska w Europie nawiązuje do tradycji starożytnej republiki rzymskiej, która była państwem propagującym współzrządzenie i współodpowiedzialność obywateli za życie społeczne. Sama nazwa *republika*, czyli z łaciny rzecz publiczna, rzecz pospolita, wyraża ideę wspólnego decydowania o codziennych sprawach i długofalowej polityce państwa. Przede wszystkim oznacza to, że państwo nie należy do wybranej grupy czy monarchy, ale do obywateli, którzy w ramach niego mają swoje prawa i obowiązki.

Dzisiejsze republiki nawiązują do starożytnych zasad, przyznając obywatelom m.in. prawa wyborcze. W okresie starożytnym w republice rzymskiej dominowała demokracja bezpośrednia, dająca każdemu obywatelowi prawo wypowiedzi na forum zgromadzenia ludowego, prawo wyboru urzędników czy obowiązek obrony republiki. We współczesnych republikach dominuje demokracja pośrednia, ale w dalszym ciągu o najważniejszych sprawach wspólnych, czyli dotyczących państwa, mają prawo decydować jego obywatele, którzy wybierają swoich przedstawicieli.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz funkcjonowanie republikańskich form państwa na przykładzie republik europejskich.
- Porównasz kompetencje głowy państwa w różnych reżimach demokratycznych.
- Ocenisz znaczenie wyborów powszechnych dla pozycji prezydenta w państwie demokratycznym.

Przeczytaj

Prezydenci w państwach Europy

Głową państwa we współczesnych republikach jest prezydent. Jego pozycję określają rozwiązania konstytucyjne przyjęte przez konkretną społeczność. Niezależnie jednak od kompetencji prezydenta, jego rolą we wszystkich republikach jest dbanie o jedność państwa i czuwanie nad przestrzeganiem konstytucji. Reprezentuje on również państwo na arenie międzynarodowej.

Prezydent, obojętnie z którego obozu politycznego się wywodzi, powinien również być osobą poza- i ponadpartyjną, skupiającą wokół swojego urzędu przedstawicieli wszystkich stron sporu politycznego. Dlatego w większości państw europejskich, bez względu na swoją wcześniejszą przynależność partyjną, prezydent składa legitymację i ślubuje reprezentowanie interesów wszystkich obywateli, co niejednokrotnie prowadzi do konfliktów z jego dawnym obozem politycznym.

W zależności od państwa i pozycji prezydenta na to stanowisko może również zostać wybrana osoba ciesząca się dużym autorytetem wśród obywateli, która nie reprezentuje żadnego obozu politycznego. W takiej sytuacji bezstronność głowy państwa wydaje się bardziej oczywista i łatwiejsza do zachowania podczas sprawowania urzędu.

Wymienione cechy prezydentury są uniwersalne dla republik demokratycznych i pozwalają porównywać rolę prezydenta w państwie z pozycją monarchy.

Rzeczywiście we współczesnej Europie są prezydenci, których rola jest symboliczna i jednocząca, ale trudno przypisać im określone kompetencje polityczne, oraz tacy, którzy stanowią znaczącą część władzy wykonawczej i stoją na czele rządu.

Wszystko zależy od wybranych przez

społeczeństwo rozwiązań konstytucyjnych. Oznacza to, że mamy w Europie republiki z reżimem

semiprezydenckim, w których prezydent jest równocześnie arbitrem i istotną częścią władzy wykonawczej, reżimy parlamentarne, w których pozycja prezydenta jest symboliczna, np. Niemcy, Łotwa i Estonia, oraz semiprezydencjalizm, w którym to prezydent decyduje o kierunkach polityki państwa, np. Francja, Finlandia. Można również odnaleźć w demokracjach europejskich państwa stosujące rozwiązania pośrednie nazywane parlamentaryzmem z korygującą prezydenturą, które czerpią wzorce z każdego z powyższych modeli. Zaliczymy do nich m.in. Włochy, Austrię, Chorwację, Litwę i Polskę. Są wreszcie republiki, które trudno nazwać demokracją, ale supremacja w systemie politycznym należy do prezydenta. Do tych państw można zaliczyć np. Rosję.

Prezydenci RP – Bronisław Komorowski i Andrzej Duda z żonami, 2015 r.

Źródło: Adrian Gryczuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Podaj cechy prezydentury charakteryzujące rolę prezydenta jako głowy państwa.

Prezydent Włoch

Jednym z państw europejskich, w których pozycja prezydenta zalicza się do parlamentaryzmu z korygującą prezydenturą, są Włochy. Głowa państwa we Włoszech wybierana jest przez specjalne zgromadzenie nazywane potocznie Zgromadzeniem Wielkich Elektorów. W jego skład wchodzi przedstawiciele parlamentu i reprezentanci 19 regionów, liczy w sumie 1000 członków. Kandydat musi uzyskać $\frac{2}{3}$ głosów zgromadzenia, aby wygrać. Po wyborach prezydent składa przed parlamentem przysięgę wierności

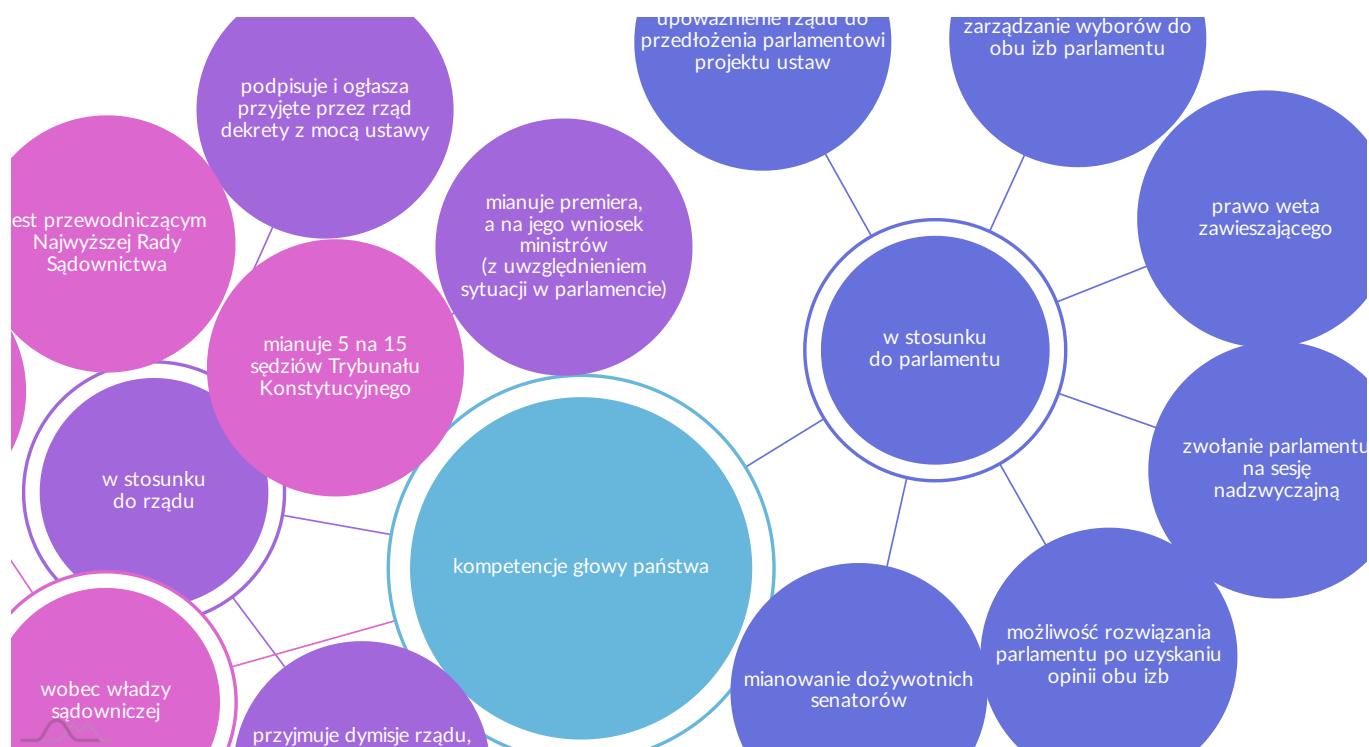

Sergio Mattarella, prezydent Włoch od 2015 r.

republike i konstytucji. Jego kadencja trwa 7 lat. Na to stanowisko może kandydować każdy obywatel Włoch, który ukończył 50 lat. Funkcji prezydenta nie można łączyć z żadną inną, natomiast po zakończeniu urzędowania każdy prezydent, jeśli sam nie zrezygnuje, zostaje dożywotnim senatorem.

Źródło: Presidenza della Repubblica, tylko do użytku edukacyjnego.

We włoskim systemie parlamentarnym urząd prezydenta republiki jest neutralny, apolityczny i bezstronny, pełni funkcję gwaranta i sprawuje kontrolę nad instytucjami zorientowanymi politycznie oraz trzema tradycyjnymi organami państwowymi – parlamentem, rządem i sądownictwem. Prezydentura jest całkowicie zneutralizowaną instytucją państwa, a sami prezydenci określają swoją rolę jako gwaranta bezstronności, promotora zasad i wartości konstytucji. Konstytucja nie przypisuje prezydenta Włoch do żadnej z władz, ale określa jego kompetencje wobec każdej z nich.

Oprac. na podst. Marek Bankowicz, Beata Kosowska-Gąstoł, *Systemy polityczne*, t. 2, Kraków 2020, s. 180–182.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Poza tym prezydent Republiki Włoskiej jest zwierzchnikiem sił zbrojnych, ratyfikuje umowy międzynarodowe, przyjmuje listy uwierzytelniające od przedstawicieli dyplomatycznych, mianuje ambasadorów oraz ma również uprawnienia w stosunku do organów samorządowych. W przypadku naruszenia konstytucji ma prawo rozwiązania rady regionalnej, rady gminnej i rady prowincjonalnej. W każdym z tych przypadków prezydent działa jako strażnik konstytucji i może reagować na naruszenia prawa.

Oceń znaczenie prezydenta Republiki Włoskiej jako strażnika konstytucji i arbitra w sporach politycznych.

Prezydent Rosji

Władimir Putin, prezydent Rosji od 2012 r.

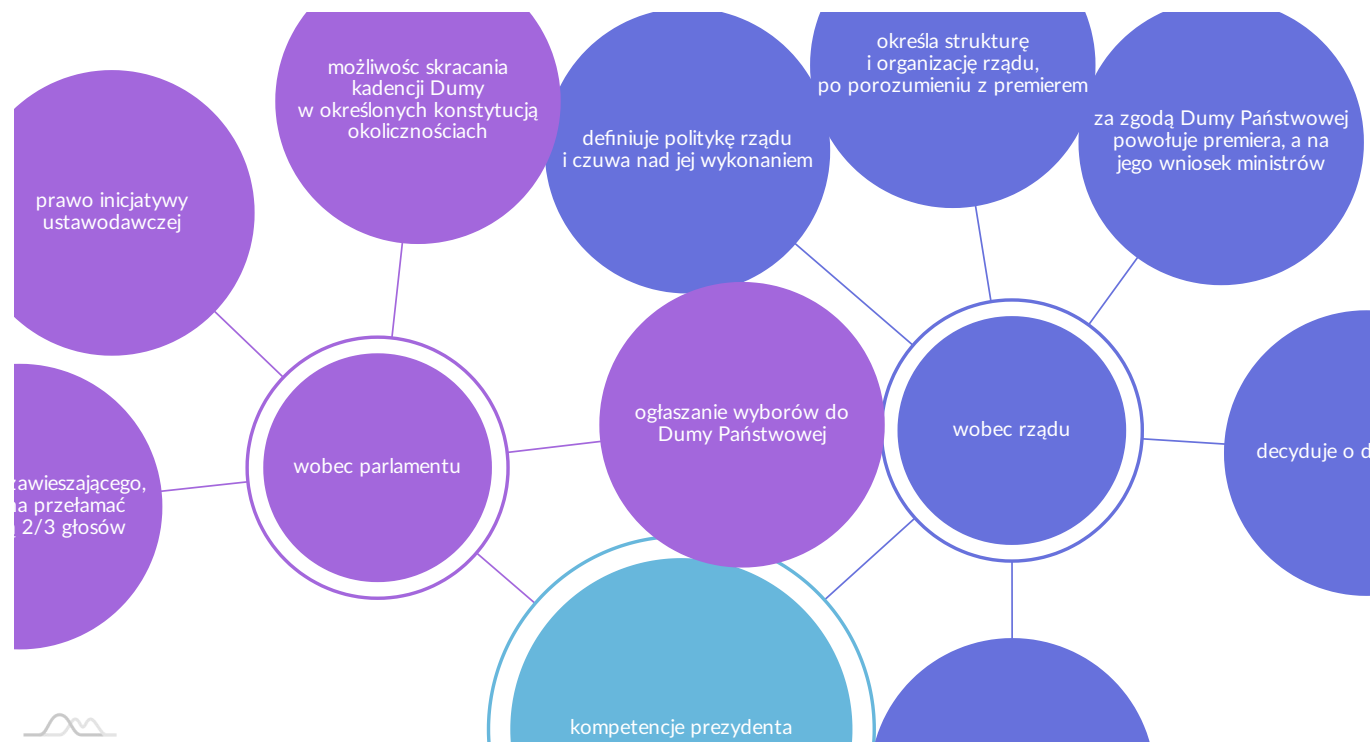
Źródło: kremlin.ru, licencja: CC BY-SA 4.0.

Państwem, w którym pozycja ustrojowa prezydenta jest kluczowa dla funkcjonowania całego systemu politycznego, jest Rosja. Podobnie jak we Włoszech, głowa państwa nie jest częścią żadnej z trzech władz. Pełni rolę zwierzchnika władzy wykonawczej, ma również znaczący wpływ na funkcjonowanie pozostałych organów władzy. Poza ustrojem pozycja rządzącego jest także wzmocniona osobowością prezydenta i tradycją. Tak jak w innych konstytucjach, prezydent Rosji jest gwarantem konstytucji oraz praw i wolności obywatelskich. Jest również obrońcą suwerenności i integralności państwa, a także ma zapewniać harmonijne funkcjonowanie

wszystkich organów władzy. Reprezentuje Rosję w polityce międzynarodowej i decyduje o jej kierunku.

Prezydentem Rosji może zostać każdy obywatel federacji, który ukończył 35 lat i przez minimum 10 lat mieszka na jej terytorium. Wybory wygrywa kandydat, który uzyska co

najmniej 50% głosów oddanych przez obywateli, przy frekwencji wynoszącej minimum 50%. Prezydent federacji stoi na czele władzy wykonawczej i ma szerokie kompetencje wobec władzy ustawodawczej.

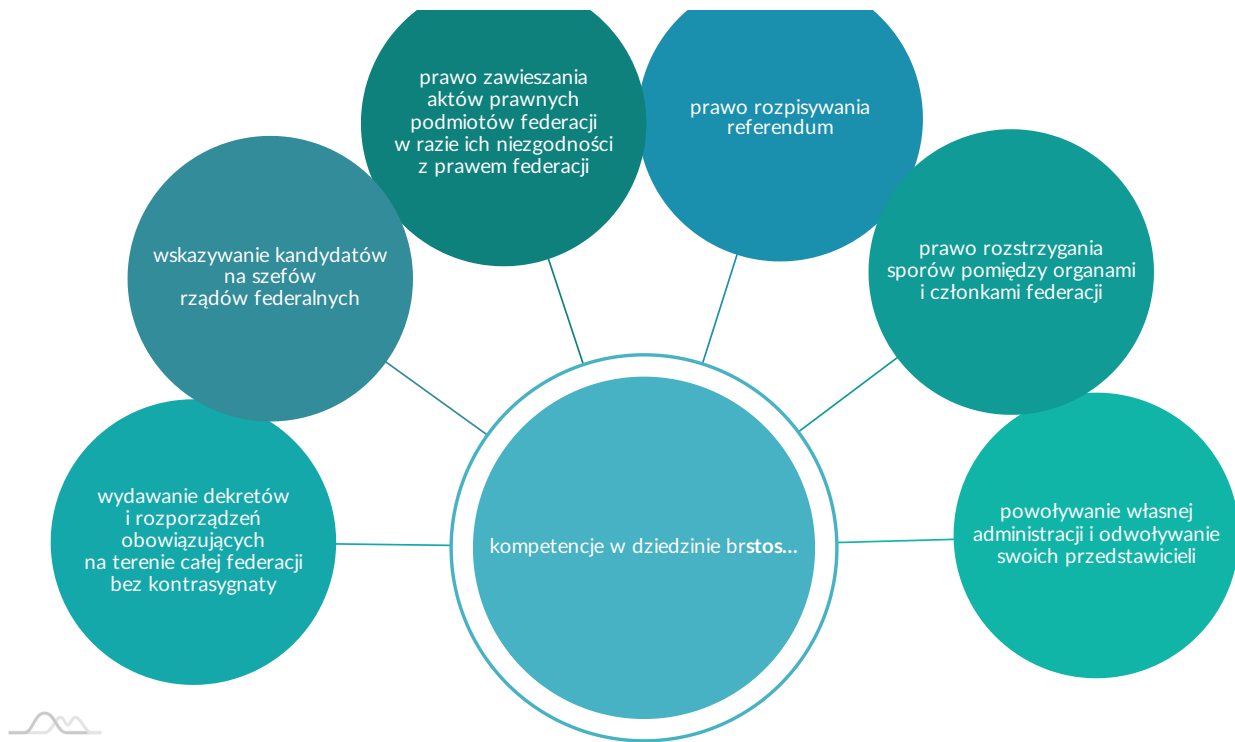
Oprac. na podst.: Marek Bankowicz, Beata Kosowska-Gąstoł, *Systemy polityczne*, t. 2, Kraków 2020, s. 292–293.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Na podstawie konstytucji prezydent Federacji Rosyjskiej ma szerokie [kompetencje kreacyjne](#) w stosunku do władzy sądowniczej. Przedstawia Radzie Federalnej kandydatów na stanowiska sędziów Sądu Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz kandydata na stanowisko Prokuratora Generalnego. Może również złożyć wniosek o jego odwołanie. Należy do niego także powoływanie sędziów sądów federalnych. Ma również prawo łaski.

W obszarze bezpieczeństwa państwa prezydent Federacji Rosyjskiej jest zwierzchnikiem sił zbrojnych, ale również może wprowadzić stan wojenny lub wyjątkowy, o czym powiadamia parlament. Zarządza mobilizację, decyduje o użyciu sił zbrojnych poza granicami państwa (co musi być zatwierdzone przez Radę Federacji),

podejmuje także decyzję o użyciu broni jądrowej. W swoich działaniach związanych z bezpieczeństwem państwa współpracuje z Radą Bezpieczeństwa, która jest jego organem doradczym. Prezydent Rosji w zasadzie samodzielnie kieruje polityką zagraniczną, m.in. prowadzi rokowania i podpisuje umowy międzynarodowe.

Oprac. na podst.: Marek Bankowicz, Beata Kosowska-Gąstoł, *Systemy polityczne*, t. 2, Kraków 2020, s. 294.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Istotny dla pozycji prezydenta Federacji Rosyjskiej jest również brak odpowiedzialności politycznej przed parlamentem, ale może on zostać pociągnięty do odpowiedzialności za zdradę stanu lub inne ciężkie przestępstwo przez $\frac{2}{3}$ członków Dumy Państwowej.

Oceń poziom kompetencji prezydenta Federacji Rosyjskiej. Zastanów się, czy spełnia cechy państwa demokratycznego i republiki jako „rzeczy publicznej”.

Prezydent Czech

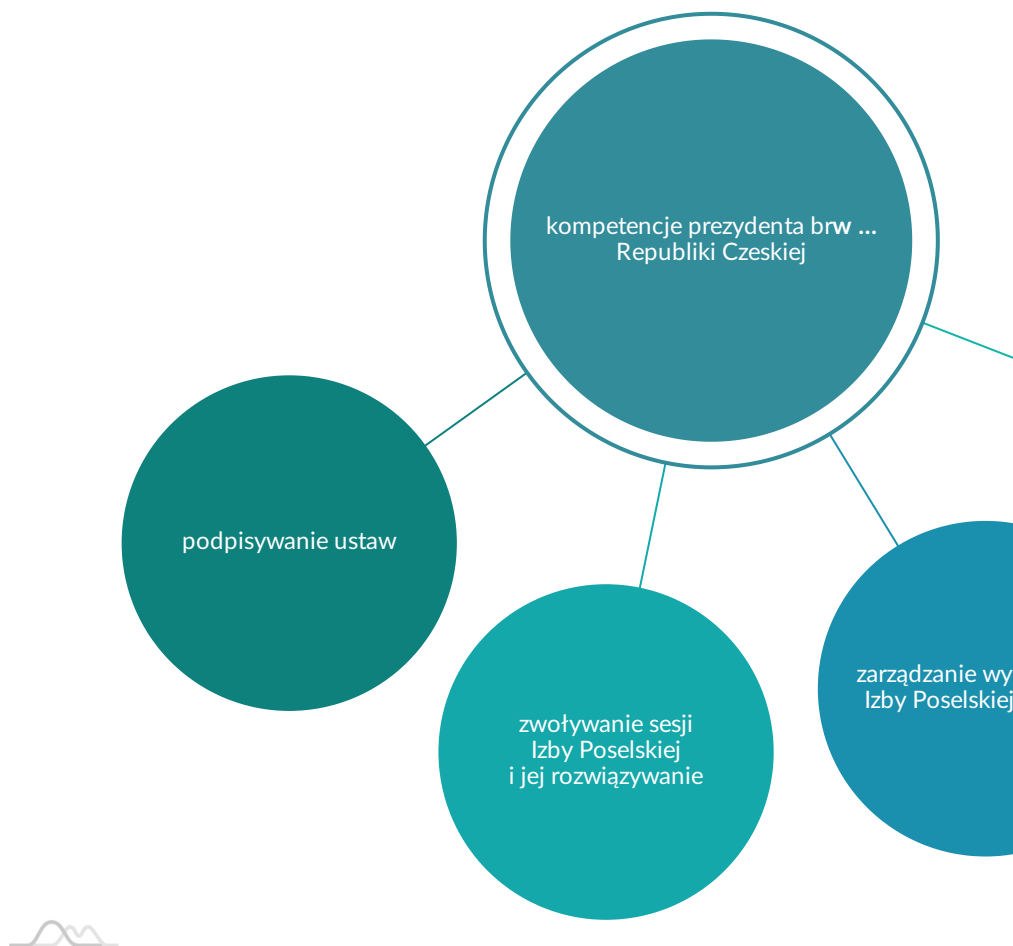

Miloš Zeman, prezydent Czech od 2013 r.

Źródło: kremlin.ru, licencja: CC BY 4.0.

Do 2013 r. prezydenta Czech wybierały obie izby parlamentu na wspólnym posiedzeniu, ale w osobnych głosowaniach. Wygrywał kandydat uzyskujący bezwzględną większość głosów (mogło to wymagać przeprowadzenia drugiej tury wyborów). Po nowelizacji Konstytucji Republiki Czeskiej z 2012 r. ustanowiono bezpośrednie wybory prezydenckie. Od tej pory o wyborze głowy państwa decyduje większość bezwzględna spośród wszystkich głosujących, a w razie jej braku w pierwszej turze wyborów, po dwóch tygodniach odbywa się kolejna tura. Kadencja prezydenta trwa 5 lat. Konstytucja gwarantuje prezydentowi Republiki Czeskiej kompetencje

w różnych obszarach życia społecznego.

Oprac. na podst.: *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, (red.) Marek Barański, Katowice 2005, s. 109–110.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Poza tym prezydent Republiki Czeskiej: reprezentuje państwo poza jego granicami, zawiera i ratyfikuje umowy międzynarodowe, jest naczelnym dowódcą sił zbrojnych, mianuje i awansuje generałów, mianuje sędziów, przyznaje i nadaje odznaczenia państwowe, daruje lub łagodzi kary nałożone przez sąd, postanawia o niewszczęciu postępowania karnego, a jeśli zostało wszczęte, o jego przerwaniu, zaciera skazanie, ponadto ma prawo ogłaszania amnestii. Wszystkie decyzje podejmowane przez prezydenta w ramach wymienionych kompetencji, żeby były ważne, wymagają podpisu premiera lub upoważnionego przez niego ministra. Prezydent ma również prawo mianowania premiera, a na jego wniosek członków rządu, jednak aby rząd mógł prowadzić realną politykę, musi uzyskać [wotum zaufania](#). Za zgodą senatu prezydent może również mianować sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Zastanów się, w jaki sposób pozycję prezydenta Republiki Czeskiej wzmocniło wprowadzenie wyborów powszechnych na ten urząd.

Prezydent Litwy

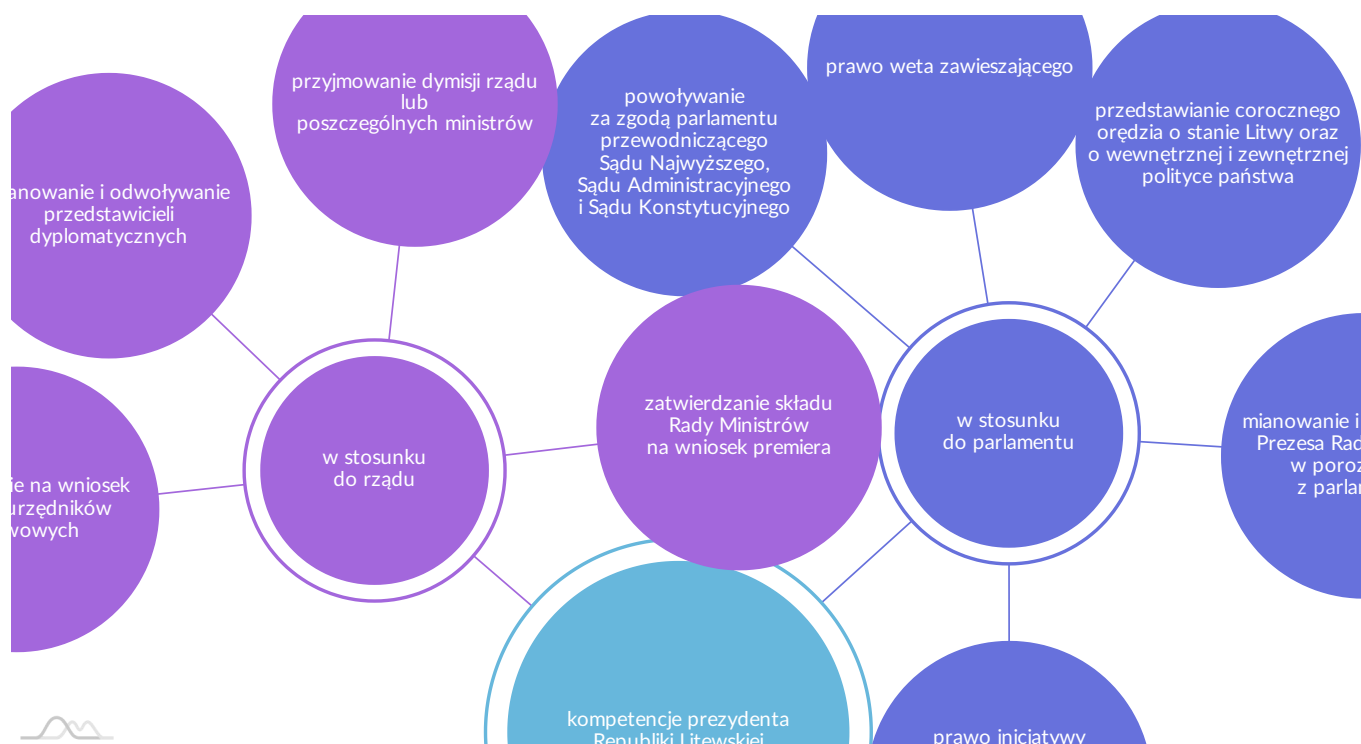

Gitanas Nausėda, prezydent Litwy od 2019 r.

Źródło: Augustas Didžgalvis, licencja: CC BY-SA 4.0.

Przykładem państwa o systemie parlamentarnym, w którym kompetencje prezydenta są rozszerzone, jest Litwa. Podobnie jak w innych państwach dawnego bloku wschodniego, podczas prac nad litewską konstytucją trwały dyskusje dotyczące przyjęcia jednego z modeli reżimu demokratycznego. Ostatecznie wybrano parlamentaryzm z korygującą prezydenturą. Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję. Kandydować może każdy obywatel Litwy, który ukończył 40 lat. Ta sama osoba może sprawować urząd nie więcej niż dwa razy z rzędu. Nie ma natomiast ograniczenia liczby kadencji

sprawowanych przez jedną osobę, o ile tylko między kadencjami wystąpią przerwy. Osoba wybrana na prezydenta Litwy powinna zawiesić swoje członkostwo w partiach politycznych i stać się reprezentantem interesów wszystkich obywateli. Prezydent Republiki Litewskiej jest nietykalny. W swoich kompetencjach musi porozumiewać się z parlamentem lub rządem, ponieważ większość jego aktów prawnych wymaga [kontrasygnaty](#) premiera lub odpowiedniego ministra.

Oprac. na podst.: *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, (red.) Marek Barański, Katowice 2005, s. 175.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Poza tymi kompetencjami prezydent Republiki Litwy ma również uprawnienia honorowe, do których zaliczamy nadawanie orderów, odznaczeń i obywatelstwa. Prezydent nie ponosi również odpowiedzialności politycznej, stąd konieczność kontrasygnowania jego decyzji przez premiera lub wyznaczonego ministra.

Wymień uprawnienia prezydenta Litwy, które wskazują, że system polityczny tego kraju nie jest czystym parlamentaryzmem.

Prezydent Austrii

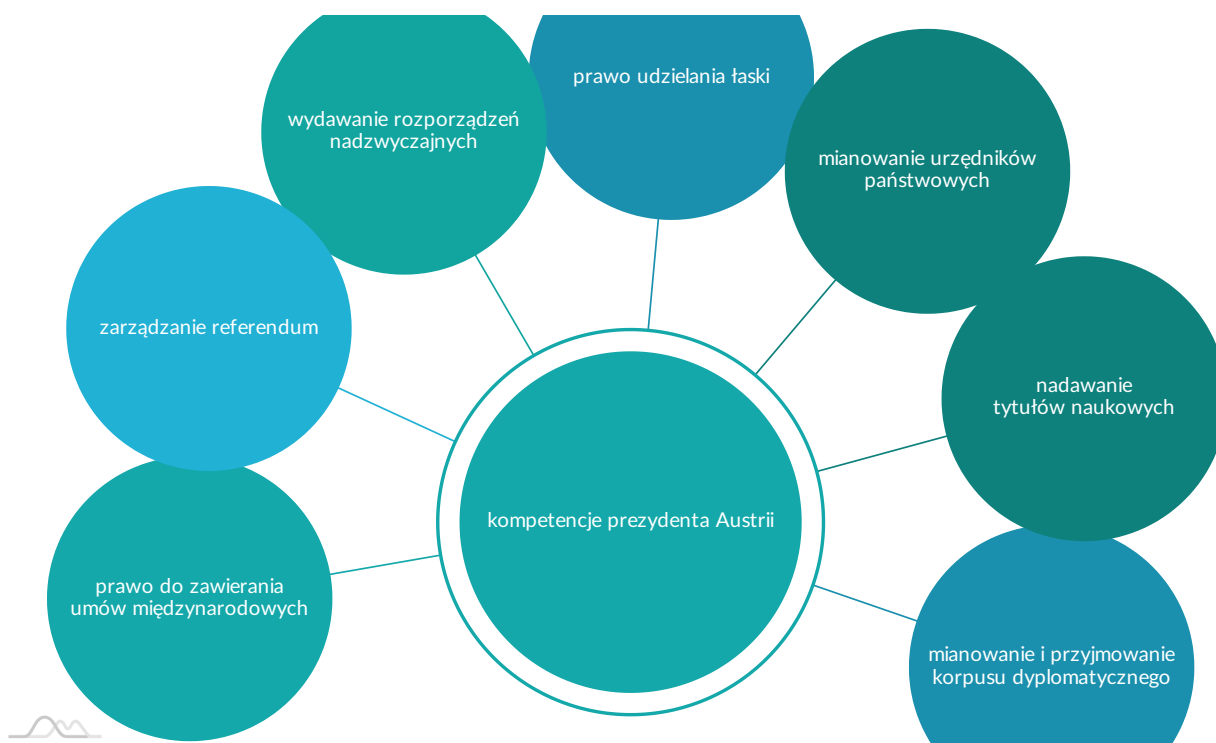
Dualny model władzy wykonawczej występuje również w Republice Austrii,

w której prezydent jest częścią władzy wykonawczej. Jednak konstrukcja reżimu politycznego tego państwa, zawarta w jego konstytucji, przeniosła główne kompetencje administracyjne na rząd federalny. Stąd prezydent nie może działać sam, a większość jego aktów władzy wymaga kontrasygnaty premiera lub ministra. Prezydent federalny w Austrii jest wybierany przez obywateli w wyborach powszechnych. Kandydat na prezydenta musi mieć ukończone 35 lat. Kadencja prezydenta trwa 6 lat i istnieje możliwość jednej reelekcji. Aby zostać głową państwa, kandydat musi uzyskać bezwzględną większość głosów. Prezydent odpowiada politycznie i konstytucyjnie przed parlamentem. Większość jego kompetencji ma charakter reprezentacyjny.

Alexander Van der Bellen, prezydent Austrii od 2017 r.

Źródło: Manfred Werner/Tsui, licencja: CC BY-SA 3.0.

Prawie wszystkie akty urzędowe wymagają kontrasygnat prezydenta. Jego rola sprowadza się do uprawomocnienia ustawy poprzez promulgowanie. Ponieważ prezydent nie ma prawa weta, nie może nie podpisać takiego aktu ze względu na to, iż byłoby to niezgodne z prawem. W dokumentach urzędowych prezydenta, które nie wymagają podpisu kanclerza, np. nadzór nad egzekucją orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego czy powoływanie i odwoływanie kanclerza, jest on ściśle uzależniony od rozwiązań konstytucyjnych.

Podaj kompetencję prezydenta wskazującą na jego rolę jako strażnika konstytucji oraz oceń, czy powszechne wybory prezydenckie wpłynęły na jego pozycję na scenie politycznej Austrii.

Słownik

dualizm egzekutywy

rozdzielenie, rozproszenie władzy wykonawczej między dwa podmioty

głowa państwa

jednoosobowy lub kolegialny organ reprezentujący suwerenność państwa; jest najwyższym przedstawicielem państwa, wypełniającym należne mu z tego tytułu obowiązki protokolarne i reprezentacyjne; w zależności od kształtu ustroju przysługuje mu również określona władza państwowa; jest to zazwyczaj organ prosty, centralny, naczelny, kadencyjny, samodzielny, konstytucyjny, najczęściej niemający charakteru przedstawicielskiego

kompetencje kreacyjne prezydenta

prawo mianowania urzędników w państwie bez konieczności uzyskiwania zgody parlamentu

kontrasygnata

dodatkowe podpisanie aktu prawnego przez drugą osobę, potwierdzające jego ważność i przenoszące pełną odpowiedzialność polityczną i prawną na podpisującego

republika

zgodnie ze współczesną definicją forma państwa, w którym władza jest sprawowana przez organ wyłoniony na określony czas w wyniku wyborów; do czasów II wojny światowej w języku polskim w nomenklaturze polityczno-prasowej używano słowa „rzeczpospolita”

wotum zaufania

podjęta w specjalnym głosowaniu uchwała parlamentu w systemie rządów parlamentarno-gabinetowych, wyrażająca zaufanie do działalności rządu, kończąca proces powoływania rządu lub aprobująca jego bieżącą działalność

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i wykonaj polecenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P14nb9UvO>

Prezydent – strażnik konstytucji

Konstytucje są we współczesnych państwach demokratycznych najważniejszymi dokumentami prawnymi, na których opiera się reżim polityczny państw. To konstytucje są dokumentami regulującymi relacje między władzą a obywatelami. One również dają obywatelom poczucie bezpieczeństwa przed próbami nadużywania władzy przez jednostki lub obozy polityczne. W konstytucjach zawarte są jasne reguły podziału władzy, kompetencje poszczególnych organów władzy i metody jej kontrolowania przez obywateli. W europejskich republikach na straży konstytucji stoją prezydenci. Poziom ich poziom odpowiedzialności często ma swoje źródła w przeszłości, a kompetencje są odzwierciedleniem nadziei i obaw obywateli.

Włochy

Uchwalając swoją konstytucję, Włosi musieli brać pod uwagę zarówno faszystowską przeszłość, jak i zróżnicowanie ekonomiczne podzielonego przez wieki państwa. Dlatego pozycję głowy państwa zapisali w następujący sposób.

Konstytucja Republiki Włoskiej

Prezydent Republiki

Artykuł 83

Prezydent Republiki jest wybierany przez parlament na wspólnym posiedzeniu jego członków.

Artykuł 85

Prezydent Republiki jest wybierany na siedem lat.

Artykuł 87

Prezydent Republiki jest głową państwa i reprezentuje jedność narodową.

Może wystosowywać orędzia do izb.

Zarządza wybory nowych izb i ustala termin ich pierwszego posiedzenia.

Upoważnia do przedstawienia izbom rządowych projektów ustaw.

Promulguje ustawy i wydaje dekrety z mocą ustawy oraz rozporządzenia.

Zarządza referendum ludowe, w przypadkach przewidzianych przez Konstytucję.

Mianuje, w przypadkach wskazanych w ustawach, funkcjonariuszy państwa.

Akredytuje i przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych, ratyfikuje traktaty międzynarodowe, po uprzednim, jeśli jest to wymagane, upoważnieniu izb.

Jest zwierzchnikiem sił zbrojnych, przewodniczy Najwyższej Radzie Obrony utworzonej na podstawie ustawy, ogłasza stan wojny uchwalony przez izby.

Przewodniczy Najwyższej Radzie Sądownictwa.

Może udzielać prawa łaski i łagodzić kary.

Nadaje odznaczenia Republiki.

Artykuł 88

Prezydent Republiki może, po wysłuchaniu przewodniczących izb, rozwiązać je albo tylko jedną z nich.

Artykuł 89

Żaden akt Prezydenta Republiki nie jest ważny, jeśli nie jest kontrasygnowany przez przekładających go ministrów, którzy przyjmują zań odpowiedzialność.

Akty mające moc ustawy i inne akty wskazane przez ustawę są kontrasygnowane również przez Prezesa Rady Ministrów.

Artykuł 90

Prezydent Republiki nie jest odpowiedzialny za akty zdziałane w wykonywaniu swoich funkcji, z wyjątkiem zdrady stanu lub naruszenia Konstytucji.

Artykuł 91

Prezydent Republiki, przed objęciem swoich funkcji, składa wobec parlamentu zbranego na wspólnym posiedzeniu przysięgę wierności Republice i przestrzegania Konstytucji.

Austria

Również w przypadku Austrii zbyt dużo władzy w rękach jednego obozu doprowadziło do faszyzacji państwa. Jest to państwo federalne, stąd pozycja prezydenta nie może być zbyt silna, ale równocześnie jest ona symbolem jedności. W taki właśnie sposób została ukształtowana w konstytucji.

Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii

Prezydent Federalny

Artykuł 60

(1) Prezydent Federalny jest wybierany przez Naród (...).

(2) Wybrany zostaje ten, kto uzyskał więcej niż połowę wszystkich ważnych głosów.

(3) Wybrany na urząd Prezydenta Federalnego może być tylko ten, kto posiada prawo wybierania do Rady Narodowej i przed 1 stycznia roku wyborów przekroczył 35 lat. Wyłączeni są członkowie domów panujących oraz rodów, które kiedykolwiek rządziły.

(6) Prezydent Federalny może zostać usunięty z urzędu przed upływem kadencji w drodze głosowania ludowego.

Artykuł 61

(1) Prezydent Federalny nie może w okresie swojej działalności urzędowej zasiadać w jakimkolwiek ciele przedstawicielskim i wykonywać żadnego innego zawodu.

(2) Tytuł: „Prezydent Federalny” – także z dodatkiem lub w związku z innymi określeniami – nie może być używany przez nikogo innego. Jest on chroniony

ustawowo.

Artykuł 65

(1) Prezydent Federalny reprezentuje republikę na zewnątrz, przyjmuje i dokonuje akredytacji posłów, wyraża zgodę na powołanie konsulów państw obcych, powołuje przedstawicieli konsularnych Republiki Austrii za granicą i zawiera traktaty międzynarodowe. W związku z zawarciem traktatu międzynarodowego, który nie jest objęty regulacją artykułu 50, lub traktatu, o którym mowa w artykule 16, może zarządzić, że dany traktat ma zostać wykonany przez wydanie rozporządzeń, o ile traktat taki nie zmienia ani nie uzupełnia ustaw.

(2) Ponadto – oprócz uprawnień przekazanych mu przez inne postanowienia tej konstytucji – przysługuje mu prawo:

a) mianowania urzędników federalnych, łącznie z oficerami, i pozostałych funkcjonariuszy federalnych, nadawanie im tytułów urzędowych;

b) tworzenia i nadawania tytułów zawodowych;

c) w pojedynczych przypadkach: ułaskawiania skazanych prawomocnym wyrokiem sądowym, złagodzenia i zmiany wymierzonych przez sąd kar, złagodzenia skutków prawnych i zatarcia skazania w drodze ułaskawienia, a poza tym umarzanie postępowania karno-sądowego w sprawach czynów zagrożonych karą ściganych z oskarżenia publicznego;

d) uznawania na wniosek rodziców dzieci pozamałżeńskich za urodzone w małżeństwie.

Artykuł 67

(1) Wszystkie akty Prezydenta Federalnego wydawane są na wniosek Rządu Federalnego lub upoważnionego przez niego ministra, o ile ustawa konstytucyjna nie stanowi inaczej. Zakres związania Rządu Federalnego lub właściwego ministra propozycjami innych organów określa ustawa.

(2) Wszystkie akty Prezydenta Federalnego wymagają dla swej ważności kontrasygnaty Kanclerza Federalnego lub właściwego ministra, o ile ustawa konstytucyjna nie stanowi inaczej.

Artykuł 68

(1) Prezydent Federalny jest, zgodnie z artykułem 142, odpowiedzialny za wykonywanie swych funkcji przed Zgromadzeniem Federalnym.

Czechy

W państwach dawnego bloku wschodniego potrzeba podkreślenia autorytetu prezydenta okazała się jednym z najważniejszych powodów wprowadzenia wyborów powszechnych. W przypadku Czech powodem zmiany konstytucji w tym kierunku była również sytuacja w parlamencie i niechęć do przekazania całości władzy jednemu obozowi. Pozostały jednak kompetencje prezydenta zapisane w konstytucji.

Konstytucja Republiki Czeskiej

Prezydent Republiki

Artykuł 54

(1) Prezydent Republiki jest głową państwa.

(3) Prezydent Republiki nie ponosi odpowiedzialności za wykonywanie swej funkcji.

Artykuł 62

Prezydent Republiki:

a) mianuje i odwołuje przewodniczącego i pozostałych członków rządu oraz przyjmuje ich dymisję, odwołuje rząd i przyjmuje jego dymisję,

b) zwołuje sesję Izby Poselskiej,

c) rozwiązuje Izbę Poselską,

d) rządowi, którego dymisję przyjął lub który odwołał, powierza tymczasowe wykonywanie funkcji, do czasu mianowania nowego rządu,

e) mianuje sędziów Sądu Konstytucyjnego, jego przewodniczącego i wiceprzewodniczących,

f) mianuje spośród sędziów przewodniczącego i wiceprzewodniczących Sądu Najwyższego,

g) daruje lub łagodzi kary orzeczone przez sąd, zarządza, aby postępowanie karne nie zostało wszczęte, a jeśli było wszczęte, aby zostało przerwane, i zaciera skazanie,

h) ma prawo zwrócić Parlamentowi uchwaloną ustawę, z wyjątkiem ustawy konstytucyjnej,

i) podpisuje ustawy,

j) mianuje prezydenta i wiceprezydenta Najwyższego Urzędu Kontroli,

k) mianuje członków Rady Bankowej Czeskiego Banku Narodowego.

Artykuł 63

(1) Prezydent Republiki ponadto:

a) reprezentuje państwo na zewnątrz,

b) zawiera i ratyfikuje umowy międzynarodowe; zawieranie umów międzynarodowych może przenieść na rząd lub za jego zgodą na poszczególnych członków rządu,

c) jest naczelnym dowódcą sił zbrojnych,

d) przyjmuje szefów misji dyplomatycznych,

e) wysyła i odwołuje szefów misji dyplomatycznych,

f) zarządza wybory do Izby Poselskiej i do Senatu,

g) mianuje i awansuje generałów,

h) przyznaje i nadaje odznaczenia państwowe, jeśli nie upoważniony do tego innego organu,

i) mianuje sędziów,

j) ma prawo ogłaszania amnestii.

(2) Prezydentowi Republiki przysługuje także wykonywanie kompetencji, które nie zostały wyraźnie wskazane w ustawie konstytucyjnej, o ile postanowi tak ustawa.

(3) Decyzje Prezydenta Republiki wydane na podstawie ustępu 1 i 2 wymagają dla swej ważności podpisu przewodniczącego rządu lub upoważnionego przez niego innego członka rządu.

(4) Rząd ponosi odpowiedzialność za decyzje Prezydenta Republiki, które wymagają podpisu przewodniczącego rządu lub upoważnionego przez niego członka rządu.

Artykuł 65

(1) Prezydenta Republiki nie można zatrzymać, pociągać do odpowiedzialności karnej ani ścigać za przestępstwo lub wykroczenie administracyjne.

(2) Prezydent Republiki może być pociągnięty do odpowiedzialności za zdradę stanu przed Sądem Konstytucyjnym na podstawie oskarżenia Senatu. Karą może być utrata urzędu prezydenckiego i zdolności do jego ponownego objęcia.

(3) Odpowiedzialność karna za czyny karalne popełnione w czasie wykonywania funkcji Prezydenta jest na zawsze wykluczona.

Litwa

Państwem posowieckim, które stanęło przed koniecznością określenia pozycji prezydenta w systemie politycznym, była między innymi Litwa. Również w tym państwie doszło do dyskusji o modelu prezydentury. Po sowieckich doświadczeniach litewscy obywatele zaakceptowali model prezydentury służący rozproszeniu władzy wykonawczej przez wprowadzenie zasady dualizmu.

Konstytucja Republiki Litewskiej

Prezydent Republiki

Artykuł 77

Prezydent Republiki stoi na czele państwa.

Artykuł 78

Na Prezydenta Republiki może być wybrany obywatel Litwy z pochodzenia, który przez co najmniej ostatnie 3 lata mieszkał na Litwie, w dniu wyborów ukończył 40 lat i mógł być wybrany na członka Sejmu.

Prezydenta Republiki wybierają obywatele Republiki Litewskiej na lat 5, na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego i w tajnym głosowaniu.

Ta sama osoba nie może być wybrana na Prezydenta Republiki na więcej niż dwie kolejne kadencje.

Artykuł 81

Za wybranego na urząd Prezydenta Republiki uważa się tego z kandydatów, który w pierwszej turze głosowania, przy udziale co najmniej połowy ogólnej liczby wyborców, otrzymał więcej niż połowę głosów wyborców uczestniczących w wyborach.

Artykuł 84

Prezydent Republiki:

- 1) rozstrzyga ważniejsze problemy polityki zagranicznej i wraz z Rządem ją prowadzi;
- 2) podpisuje umowy międzynarodowe Republiki Litewskiej i przedkłada je Sejmowi do ratyfikacji;
- 3) na wniosek Rządu mianuje i odwołuje przedstawicieli dyplomatycznych Republiki Litewskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych; przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw, nadaje najwyższe stopnie dyplomatyczne i tytuły specjalne;
- 4) za zgodą Sejmu mianuje Prezesa Rady Ministrów, powierza mu misję sformowania Rządu i zatwierdza jego skład;
- 5) za zgodą Sejmu odwołuje Prezesa Rady Ministrów;
- 6) po wyborze nowego Sejmu przyjmuje dymisję Rządu i powierza mu pełnienie obowiązków do czasu powołania nowego Rządu;
- 7) przyjmuje dymisję Rządu i w razie potrzeby powierza mu dalsze pełnienie obowiązków lub, do czasu powołania nowego Rządu, powierza jednemu z ministrów pełnienie obowiązków Prezesa Rady Ministrów; przyjmuje dymisję

poszczególnych ministrów i może zlecić im pełnienie obowiązków do czasu powołania ich następców;

8) w razie dymisji Rządu, nie później niż w ciągu 15 dni, przedstawia Sejmowi kandydaturę Prezesa Rady Ministrów;

9) na wniosek Prezesa Rady Ministrów mianuje i odwołuje ministrów;

10) w ustalonym trybie powołuje i odwołuje wymienionych w ustawie urzędników państwowych;

11) przedstawia Sejmowi kandydatury sędziów Sądu Najwyższego, a po ich powołaniu przedstawia Sejmowi spośród nich kandydaturę przewodniczącego Sądu Najwyższego; powołuje sędziów Sądu Apelacyjnego i spośród nich powołuje za zgodą Sejmu przewodniczącego Sądu Apelacyjnego; (...) za zgodą Sejmu powołuje i odwołuje Prokuratora Generalnego Republiki Litewskiej;

12) przedstawia Sejmowi kandydatury trzech sędziów Sądu Konstytucyjnego, a po powołaniu wszystkich sędziów Sądu Konstytucyjnego przedstawia Sejmowi spośród nich kandydaturę Przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego;

16) w razie zbrojnej napaści, zagrożenia suwerenności państwa lub integralności jego terytorium, podejmuje decyzje w sprawach obrony przed zbrojną agresją, wprowadzenia stanu wojennego oraz ogłoszenia mobilizacji, a podjęte decyzje przedkłada do zatwierdzenia Sejmowi na najbliższym posiedzeniu;

18) przedstawia Sejmowi doroczne orędzie o stanie Litwy oraz o wewnętrznej i zagranicznej polityce Republiki Litewskiej;

19) w przypadkach przewidzianych w Konstytucji zwołuje nadzwyczajną sesję Sejmu (...).

Artykuł 86

Osoba Prezydenta Republiki jest nietykalna. W okresie wykonywania swych obowiązków nie może on być aresztowany ani pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub administracyjnej.

Prezydent Republiki może zostać przedterminowo usunięty z urzędu tylko w wypadku poważnego naruszenia Konstytucji, złamania przysięgi lub wyjścia na jaw

popęlnienia przestępstwa. O usunięciu z urzędu Prezydenta Republiki rozstrzyga Sejm w procedurze impeachmentu.

Oprac. na podst.: Biblioteka Sejmowa, libr.sejm.gov.pl [dostęp: 29.01.2021].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Na podstawie fragmentów konstytucji oceń, czy powołanie prezydenta w wyborach powszechnych zawsze ma wpływ na zwiększenia jego kompetencji.

Ćwiczenie 2

Porównaj kompetencje prezydenta w poszczególnych państwach. Zastanów się nad przyczynami historycznymi wprowadzonych rozwiązań.

Ćwiczenie 3

Oceń, w jakim zakresie prezydenci pełnią funkcję głowy państwa i strażników konstytucji, a w jakim są elementami władzy wykonawczej.

Ćwiczenie 4

Rozstrzygnij, czy w przedstawionych konstytucjach występuje reżim parlamentarny. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” *Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie*

W związku z tym interesujące jest, w jaki sposób we współczesnych europejskich monarchiach i republikach ustrojodawcy odnieśli się do zagadnienia miejsca i roli głowy państwa w ustroju politycznym. Owe rozwiązania konstytucyjne swoją podbudowę teoretyczną mają w rozważaniach na temat państwa i władzy, różnorako odnoszących się do zagadnienia znaczenia formalnie najważniejszego człowieka w państwie w ideowo-ustrojowym schemacie władzy państwowej. Współczesne zapisy konstytucyjne oraz dotycząca monarchów i prezydentów praktyka ustrojowa oddziałują z kolei na doktrynę. Tak można wytłumaczyć powstanie tej pracy, opisującej głowy państwa w tych monarchiach i republikach, które przynajmniej częściowo znajdują się w Europie rozumianej jako kontynent wraz z przyległymi doń wyspami.

Źródło: *Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie*, dostępny w internecie: legitymizm.org [dostęp 22.07.2020 r.].

Dokończ zdanie.

Zdaniem autora tekstu we współczesnych państwach europejskich rozwiązania ustrojowe...

odchodzą od modeli teoretycznych i wprowadzają rozwiązania oparte wyłącznie na bieżących potrzebach politycznych.

sytuują prezydenta jako głowę państwa w republikach na równi z królem w monarchiach.

wprowadzają zasadę wyższości monarchii i kompetencji monarchy nad republiką i prawami prezydenta.

pozbawiają prezydentów i monarchów jakiegokolwiek wpływu na decyzje władz politycznych.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Marcin Przybysz

Zasada republikańskiej formy rządów i zasada dobra wspólnego w Ustawie Zasadniczej RFN i niemieckiej nauce prawa konstytucyjnego – wybrane zagadnienia

Ustrój republikański jest z natury odporny na działanie jakiejkolwiek religii czy ideologii, inaczej niż bywało to w dawnych monarchiach (pojęcie „dobra wspólnego” nie jest i nie może być określane poprzez religijne czy metafizyczne prawdy wiary) albo w państwach totalitarnych. W tym sensie szczególnego znaczenia nabiera rola „urzędu” i „urzędników” – apolitycznych funkcjonariuszy będących w służbie dobra wspólnego. To oni są głównymi adresatami normy określającej państwo jako republikę.

Źródło: Marcin Przybysz, *Zasada republikańskiej formy rządów i zasada dobra wspólnego w Ustawie Zasadniczej RFN i niemieckiej nauce prawa konstytucyjnego – wybrane zagadnienia*, dostępny w internecie: marszalek.com.pl [dostęp 22.07.2020 r.].

Wskaż poprawne dokończenia zdania.

Zdaniem autora tekstu we współczesnych republikach...

- ☐ rola społeczeństwa sprowadza się do głosowania i wybierania jego przedstawicieli.
- ☐ obowiązuje zasada świeckości państwa.
- ☐ bardzo ważną rolę odgrywają kompetentni urzędnicy, których celem jest łączenie interesów władz i obywateli.
- ☐ funkcjonujący z poszanowaniem zasad konstytucji system republikański gwarantuje trwałość rozwiązań demokratycznych i chroni obywateli przed

groźbą jednowładztwa.

Zaznacz państwa, których dotyczy przedstawiona charakterystyka.

- Rada Federalna tego kraju to 7 członków, będących odpowiednikami ministrów.
- ☒ Premiera nie ma, jest tylko kanclerz federalny. Ten jednak nie jest politykiem, lecz urzędnikiem: przewodniczy administracji państwowej, pełni więc funkcję zwierzchnika kancelarii. ☒
- ☐ Federacyjne państwo leżące na styku Europy i Azji. Charakteryzuje się bardzo silną pozycją prezydenta. Przez współczesnych politologów zaliczane do państw z tzw. „szarej strefy”. ☐
- ☐ Państwo, którego część metropolitarna znajduje się w Europie Zachodniej, posiadające także zamorskie terytoria na innych kontynentach. Jest unitarnym państwem demokratycznym, w którym ważną rolę odgrywa prezydent. Jest również piątym spośród najlepiej rozwiniętych krajów świata i dziewiątym w rankingu warunków życia. ☐
- ☐ Europejskie państwo unitarne leżące na półwyspie. Głową państwa jest prezydent. W państwie występuje reżim parlamentarny. ☐

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Adam Jarosz

System polityczny Czech

Co prawda prezydent cieszy się dość dużymi kompetencjami, to jednak organem, z którym prezydent musi ściśle współpracować jest rząd. Decyzje prezydenta (np. w sądownictwie) często wymagają kontrasygnaty premiera lub wskazanego przez premiera ministra, co w praktyce oznacza ograniczenie wpływu prezydenta na możliwość kreowania polityki w państwie.

W podobny sposób pośrednio ograniczane są kompetencje prezydenta w zakresie jego prawa do wetowania ustaw. Prezydent może być poddawany presji ze strony parlamentarzystów, gdyż przy powtórnym głosowaniu w Izbie Poselskiej niedopuszczalne jest wnoszenie poprawek, co często oznacza wszczęcie nowej procedury legislacyjnej i znacznie wydłuża proces ustawodawczy.

Warto zwrócić także uwagę na fakt, iż prezydent ma prawo rozwiązać Izbę Poselską, jak również sam parlament dysponuje podobną kompetencją w stosunku do prezydenta. W konstytucji widnieje zapis, że parlament z ważnych przyczyn ma prawo uznać głowę państwa za nie mogącą piastować urzędu. Co ciekawe, nie są podane konkretne przyczyny, na podstawie których parlament mógłby coś takiego orzec.

Źródło: Adam Jarosz, *System polityczny Czech*, 7.04.2005 r., dostępny w internecie: psz.pl [dostęp 22.07.2020 r.].

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
--------------	--------	-------

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W Czechach występuje dualizm egzekutywy. Kompetencje są rozdzielone pomiędzy prezydenta i premiera.	☐	☐
Prezydent Czech odpowiada wyłącznie przed Bogiem i historią.	☐	☐
W Czechach nie występuje odpowiedzialność polityczna prezydenta, dlatego jego decyzje wymagają kontrasygnaty.	☐	☐
Prezydent Czech ma prawo weta zawieszającego.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Marek Bankowicz

Model włoskiej prezydentury

Prezydentura jawi się tu jako urząd jedyny w swoim rodzaju, unikatowy i jakościowo inny niż wszystkie pozostałe organy państwa, gwarantujący równowagę ustrojową, całkowicie zneutralizowany politycznie, a nawet do pewnego stopnia pozapolityczny. Sami prezydenci istoty prezydentury upatrują w tym, że głowa państwa winna działać jako gwarant bezstronności, a także promotor zasad i wartości konstytucji. Warto odnotować, że konstytucja nie lokuje prezydenta w gronie organów władzy wykonawczej, skądinąd też nie przypisuje go do innej gałęzi władzy.

Źródło: Marek Bankowicz, *Model włoskiej prezydentury*, dostępny w internecie: ruj.uj.edu.pl [dostęp 22.07.2020 r.].

Uzasadnij, że zdaniem autora tekstu tak postrzegany prezydent realnie pełni funkcję głowy państwa.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Jerzy Ciapała

Systemy elekcji prezydenta – zagadnienia teoretyczne

Elekcja bezpośrednia stwarza także pewną aurę oczekiwań i nadziei społecznych adresowanych do tak wybranego prezydenta. Obietnice dane w trakcie kampanii wyborczej i hasła, którymi operowali kandydaci, stwarzają w odbiorze społecznym wrażenie zapowiedzi realizacji konkretnego programu politycznego, nawet jeśli w praktyce kandydat takiego programu nie przedstawił. Wydaje się, że zwłaszcza w warunkach państw postkomunistycznych wiara w onnipotencję prezydenta stanowi w istocie rzeczy refleks wiary lub też złudzenia onnipotencji państwa wyniesionych z poprzedniego ustroju i gospodarki centralnie planowanej. Z kolei dążenie prezydenta do sprostania, choć w części, oczekiwaniom wyborców może napotkać na bariery natury prawnej w postaci braku kompetencji do realizacji funkcji rządzenia państwem i określania polityki społeczno-gospodarczej oraz bariery natury politycznej – istnienie odrębnej koncepcji politycznej reprezentowanej przez większość parlamentarną lub rząd.

Źródło: Jerzy Ciapała, *Systemy elekcji prezydenta – zagadnienia teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, nr 3.

Uzupełnij tekst.

W państwach dawnego bloku powszechne cieszą się dużą popularnością wśród obywateli. Bezpośrednia elekcja stwarza możliwość budowania prezydenta. Prezydent w trakcie proponuje rozwiązania systemowe i składa . W państwach dawnego realnego socjalizmu obywatele mają poczucie

, dlatego obywatele często głosują na kandydata, który więcej obiecuje.
W praktyce, w większości realna władza znajduje się w rękach i dlatego obietnice mogą być realizowane tylko wówczas, kiedy to zdecyduje o ich realizacji.

obietnice wyborcze

osobistej pozycji

prezydenta

sowieckiego

premiera

sprawiedliwości

wyborów

państw demokratycznych

rządu

sprawczości państwa

głosowania

kampanii wyborczej

Rada Ministrów

słowiańskiego

wybory prezydenckie

The diagram illustrates the structure and interactions of the Polish political system, organized into three main branches: **LEGISLATYWA** (Legislative), **WŁADZA WYKONAWCZA** (Executive), and **JUDYKATYWA** (Judiciary).

- ELEKTORAT** (Electorate) is at the top, with arrows pointing to the **parlamenty krajowe (9)** and the **prezydent federalny**.
- LEGISLATYWA** includes:
 - parlamenty krajowe (9)** (Regional Parliaments).
 - Rada Federalna (64)*** (Federal Council).
 - Rada Narodowa (183/4 lata)** (National Council).
- WŁADZA WYKONAWCZA** (Executive) includes:
 - prezydent federalny** (Federal President).
 - kanclerz** (Chancellor).
 - rząd federalny** (Federal Government).
 - Trybunał Konstytucyjny** (Constitutional Tribunal).
 - Komisja Główna Rady Narodowej** (Main Commission of the National Council).
 - Izba Obrachunkowa** (Audit Chamber).
- JUDYKATYWA** (Judiciary) includes:
 - Sąd Najwyższy** (Supreme Court).
 - Trybunał Administracyjny** (Administrative Tribunal).

Key Interactions:

- parlamenty krajowe (9)** → **Rada Federalna (64)***
- wybory powszechne** (General elections) → **Rada Narodowa (183/4 lata)**
- Rada Federalna (64)*** → **Rada Narodowa (183/4 lata)**
- Rada Narodowa (183/4 lata)** → **prezydent federalny** (rozwiązanie - dissolution)
- prezydent federalny** → **kanclerz** (powoływanie kontrasygnata - appointment with countersignature)
- prezydent federalny** → **Trybunał Konstytucyjny** (proponuje kandydatury - proposes candidacies)
- Trybunał Konstytucyjny** → **prezydent federalny** (rozwiązanie - dissolution)
- Trybunał Konstytucyjny** → **Komisja Główna Rady Narodowej** (powoływanie - appointment)
- Komisja Główna Rady Narodowej** → **prezydent federalny** (proponuje kandydatury - proposes candidacies)
- Komisja Główna Rady Narodowej** → **rząd federalny** (wyraża zgodę na niektóre zarządzenia rządu - expresses agreement on some government decrees)
- rząd federalny** → **Izba Obrachunkowa** (uprawnienia kontrolne - control powers)
- Izba Obrachunkowa** → **rząd federalny**
- prezydent federalny** → **Sąd Najwyższy** (powoływanie - appointment)
- prezydent federalny** → **Trybunał Administracyjny** (powoływanie - appointment)
- Rada Narodowa (183/4 lata)** → **Izba Obrachunkowa** (- kontrola - control)
- Rada Narodowa (183/4 lata)** → **rząd federalny** (- odpowiedzialność polityczna rządu - political responsibility of the government)

*** Brak określonej kadencji, parlamenty krajowe wybierają swoich delegatów w różnych terminach**

Wojtaszczyk, Wojciech Jakubowski, Warszawa 2007, s. 525.

Rozstrzygnij, czy na niniejszym schemacie został przedstawiony system polityczny Austrii. Odpowiedź uzasadnij.

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Tomasz Godlewski

Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie

Analiza uprawnień prezydenta wobec władzy ustawodawczej w oderwaniu od sytuacji politycznej nie daje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o rzeczywistą pozycję prezydenta, która w drodze praktyki będzie ulegać wzmocnieniu bądź osłabieniu w zależności od układu sił w Sejmie. Wiele oczywiście będzie też zależęć od osobowości urzędującego prezydenta, jego umiejętności przekonania do swoich racji, „kultury” politycznej i szeregu innych czynników bliższych raczej politologii niż prawu konstytucyjnemu. Niemniej jednak dokonując analizy uprawnień pozwalających na udział głowy państwa w ustawodawstwie, można dostrzec, że prezydentowi zapewniono pozycję aktywnego uczestnika tej procedury. Z jednej bowiem strony prezydent dysponuje prawem wszczęcia tego postępowania w formie inicjatywy ustawodawczej, z drugiej zaś wyposażono go w instrument pozwalający zmusić Sejm do ponownej refleksji nad uchwaloną ustawą i to w formie zbliżonej do poprawek drugiej izby w porządkach prawnych zakładających parlament dwuizbowy. W postępowaniu ustawodawczym prezydentowi powierzono więc rolę inicjującą i moderującą. Równie ważne wydaje się szczegółowe, regulaminowe uregulowanie trybu przekazywania prezydentowi projektów ustaw składanych przez inne podmioty. Oczywiście szersza analiza uprawnień prezydenta i Sejmu prowadzi do wniosku, że to Sejm dysponuje większą liczbą kompetencji pozwalających oddziaływać na głowę państwa. Jest to następstwem przyjętej koncepcji ustroju politycznego Litwy.

Źródło: Tomasz Godlewski, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3.

Oceń pozycję prezydenta w litewskim systemie politycznym.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Pozycja prezydenta w wybranych państwach europejskich

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

4) charakteryzuje systemy polityczne oparte na współpracy legislatywy i egzekutywy – parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec); wykazuje, że elementy tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje różne modele republikańskich form państwa na przykładzie konstytucji państw europejskich;
- dostrzega podobieństwa pomiędzy kompetencjami prezydenta w różnych konstytucjach;
- ocenia rolę prezydenta jako głowy państwa, czyli czynnika łączącego obywateli;
- redaguje krótkie informacje dotyczące genezy rozwiązań konstytucyjnych w różnych republikach europejskich.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- burza mózgów;
- odwrócona lekcja;
- analiza źródeł.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

1. Na poprzedniej lekcji 5 uczniów-ochotników proszonych jest o przygotowanie min. 5 nagrań, w których znajdą się informacje na temat genezy powstawania konstytucji w wybranych republikach europejskich, oraz krótkich fragmentów konstytucji tych państw, w których znajdują się kompetencje prezydenta.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia temat i cele zajęć.
2. Uczniowie, wykorzystując burzę mózgów, budują definicję republiki oraz głowy państwa.

Faza realizacyjna

1. Klasa zostaje podzielona na pięć grup. Uczniowie, którzy przygotowali nagrania, zostają przydzieleni do jednej z grup. Uczniowie przesłuchują nagrania i robią krótkie notatki. Każda grupa ma na to ok. 5–6 minut.
2. Następuje zmiana koordynatorów grup. Przychodzi uczeń z innym nagraniem. Zmiany powtarzają się do momentu, aż wszyscy uczniowie mają możliwość odsłuchania nagrań i robienia notatek.

Faza podsumowująca

1. Wykorzystując notatki uczniów, zostaje stworzona na tablicy jedna podsumowująca tabela, wskazująca na podobieństwa i różnice pomiędzy pozycją prezydenta w wybranych państwach.

2. Uczniowie wskazują na kompetencje i cechy osobiste prezydenta, które pozwalają uznać go za głowę państwa.

Praca domowa:

Każdy z uczniów proponuje wizerunek prezydenta, który jego zdaniem, pełniłby rolę arbitra.

Materiały pomocnicze:

Marek Bankowicz, Beata Kosowska-Gąstoł, *Systemy polityczne*, t. 2, Kraków 2020.

Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej, (red.) Marek Barański, Katowice 2005.

Krzysztof Kociubiński, *Systemy polityczne Austrii, Niemiec i Szwajcarii*, Wrocław 2003.

Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie, legitymizm.org.

Marcin Przybysz, *Zasada republikańskiej formy rządów i zasada dobra wspólnego w Ustawie Zasadniczej RFN i niemieckiej nauce prawa konstytucyjnego – wybrane zagadnienia*, marszalek.com.pl.

Adam Jarosz, *System polityczny Czech*, psz.pl.

Marek Bankowicz, *Model włoskiej prezydentury*, ruj.uj.edu.pl.

Jerzy Ciapała, *Systemy elekcji prezydenta – zagadnienia teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, z. 3.

Tomasz Godlewski, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3.

Andrzej Antoszewski, Ryszard Herbut, *Systemy polityczne współczesnej Europy*, Warszawa 2006.

Tomasz Godlewski, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, nr 3(19)/2014.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Audiobook może zostać wykorzystany jako wskazówka dla uczniów przygotowujących swoje materiały do lekcji.